

DOLENJSKE NOVICE

Izhajajo vsak petek; ako je ta dan praznik, pa dan poprej. — Cena jim je s poštnino vred za celo leto naprej 3 K.

Naročnina za Nemčijo, Bosno in druge evropske države znaša 3.50 K, za Ameriko pa 4.50 K.

Dopise sprejema uredništvo, naročnino in oznanila tiskarna J. Krajec nasl. v Novem mestu.

Slovenija — prerrojena!

Nedelja dne 17. oktobra 1909 bo v zgodovini slovenskega naroda zapisana z zlatimi črkami. Na ta Gospodov dan se je po zastopnikih iz vseh slovenskih dežel ustanovila sklepna politiška organizacija vsečiherne slovenske domovine — v življenje je stopila Vseslovenska Ljudska Stranka. —

Minolo je 14. oktobra uprav sto let, odkar je vsled klica Napoleonovega bila ustala Ilirija. Nedavno smo svoje čitatelje opozorili na to stoletnico. Tedaj so skoro vsi Slovenci prišli pod ilirsko jednotno upravo — tedaj se je vzbudila njih narodna zavest. Se pomembniše je dejstvo, da je bil velik del hrvatskega naroda pridružen Slovincem v upravno celoto — bela Ljubljana je bila središče ilirskega kraljestva od severne Drave do južnega Dubrovnika ob sinjem morju jadranskem. Temelj zdravemu razvoju jugoslovanskih plemen je bil uložen. — Žal da pozneje avstrijska vlada ni znala ceniti te prevažne postojanke v korist lastne države, katera ima le ob tem morju izhod v širni svet.

Ko se je pozneje razcepilo ilirsko kraljestvo zopet v posamezne deželice — vendar čut skupnosti ni popolnoma zamrl — čez par desetletij prešine duhove — ilirizem, ki teži po celokupnosti jugoslovanskih plemen. A reelnih uspehov ta pokret ni dosegel.

Z letom 1848 pa je med vsemi narodi avstrijskimi zaiskrila narodnostna ideja, vsled katere se je vsak narod živahno jel gibati za svoje naravne pravice. Po vseh naših pokrajinah razlegal se je klic po zjedineni Sloveniji. Najboljši duhovi so posvetili svoje moči tej veliki ideji. —

Slovenci so politišno začeli delovati pod geslom: vse za vero, dom, cesarja. Lepe uspehe so dosegali, narodna zavest se je povzdigovala, dok ni sovražnik zasejal ljulike med pšenico.

In ta sovražnik se je prikazal — z nemške strani. Ker Slovenci nimamo višjih šol, zato morajo naši sinovi pohajati v ptujega mesta. Ondi so se od brezverskih profesorjev navzeli tudi ptujega duha.

Liberalizem se je prinesel tudi na slovenska tla. Ta je razcepil do tedaj edine Slovence. Bratomorni boj pred 30. do 40. leti je še v živem spominu. Po uplivih mednarodnega prostozidarstva odtujena inteligenca je tudi med nami začela boj zoper nositeljico nravnih načel vsega javnega življenja — zoper katoliško cerkev, oziroma njene predstavitelje, slovensko duhovščino. Vsled razcepljenosti naroda v staro- in mladostlovensko stranko žel je le nasprotnik Nemeč pod zastavo Dežmanovih grabelj do okrog l. 1880 — celo v osrednji kranjski deželi.

Pravi rodoljubi so spoznali, da tako ne sme iti več dalje — sicer se z novodobnimi zmotami zastrupi tudi dobro ljudstvo slovensko.

Prišla je doba katoliških shodov. Ti so svarili naš narod pred ptujo zalego liberalnih public, a ob jednom tudi začrtali z veliko potezo program za kulturni napredek našega naroda.

Vse gibanje pa so postavili na trdni temelj katoliške vere, katera je bila skozi tisočletje najboljši zaščitnik našega ljudstva. Vsakemu stanu se je odkazal njegov delokrog — vsak posameznik naj deluje za povzdigo svojega naroda. Pričelo se je živahno delovanje osobito na gospodarskem polju, da se je ljudstvo rešilo svojih izkoriščevalcev.

In zdaj so sledile zmage na politišnem polju, zmagala je katoliško-narodna misel, ljudstvo se je zavedlo svoje moči najpred na Kranjskem, potem so prišle na vrsto vse druge naše dežele. Krščanska načela so si osvojila zopet našo domovino. Ogromna večina našega naroda stoji zopet v starem taboru, iz katerega je pred polstolettjem odbijal sovražne napade

z nemške in italijanske strani. Z naprej bo to še laže izvrševal, ako bo iz te trdnjave nastopal po jednotnih načelih. Zato je le naravna posledica vsega slovenskega razvoja, da si to izšolano ljudstvo ustvari jednoten politiški organizem s skupnim vodstvom.

In to se je doseglo z ustanovitvijo Vseslovenske Ljudske Stranke. Odslej mora v ozadje stopiti pokrajinsko stališče naših politikov, pokrajinski separatizem je razdeval celotne potrebe in koristi našega naroda, odslej naj padejo meje naših deželic, in vsi za enega eden za vse delujmo za dobrobit svoje domovine, ki jo nazivljemo milo Slovenijo.

Da je pa bilo mogoče dospeti do te idealno zjedinjene Slovenije, komu je pripisati največjo zaslugo? To je slovenski oratar. Brez njegove politiške izšolanosti, zrelosti in zavednosti, bi ne bili doživeli zadnjega slavnostnega dne.

Prav iz srca nam je vzel besede hrv. poslanec Stjepan Radić, voditelj „hrv. seljačke stranke“, ko je na shodu z vzosom mej drugim dejal:

„Slovenski in hrvatski kmet — nositelja bodočnosti...“

Da bi danes imel pred seboj Slovence drugega mišljenja, pozdravil bi jih kakor brat — Jugoslovan — prirsčno pozdravil jih kot sinove onega naroda, ki čuvajo ono sinje Jadransko morje, brez katerega za Slovane ni bodočnosti! Ali Vas — prijatelji moji — pozdravljam ne samo z navdušenjem, marveč tudi z globokim spoštovanjem. Vi ste bili tisti, ki ste prvi na slovanskem jugu postavili na tron kmeta, vi ste prvi kmeta napravili za najvažnejši činitelj v politiki! Ne samo Nemeč — Slovan se je sramoval kmečke roke in koliko jih je v jugoslovanski inteligenci, ki se še danes svoji kmečki materi, ki jih je pod srcem nosila, sramujejo v obraz pogledati. Naša edina moč je naš kmet in zavoljo njega bomo veliki!“

Udeležniki vseslovenskega shoda pripovedujejo, da je bil nad vse impozantna manifestacija slovenske misli. Navzočih je bilo zaupnikov iz vseh slovenskih pokrajin okrog 4000, največ naših vrlih posestnikov, ki zastopajo maso naroda. Prihiteli so zastopniki češkega in hrvatskega naroda, napovedani voditelj poljske ljudske stranke je bil vsled vol. reforme v gališkem zboru zadržan, a poslal je telegram zagotavljač, da hoče biti zvest podpornik S. L. S. Oficijelni zastopniki so bili za Korošce: dr. Brejč, ki je bil izvoljen predsednik shoda, in poslanec Grafenauer, za Stajerce dr. Korošec, za Primorce poslanec Berbuč — in naši kranjski voditelji, ki so govorili krasne pozdrave. Došlo je okrog 70 brzozavk. Kdor je v „Slovincu“ čital popis vsega shoda, bo pritrtil, da smo govorili iz srca svojih čitateljev telegrafujoč:

„Radostno pozdravljamo narnovejšo organizacijo združene Slovenije — katere nositelj je slovenski oratar. Slava voditeljem in armadi! Po vsej Jugoslaviji naj odmeva:

Zora puca, bit će dana!“

Gospodarstvo.

Zimska kmetijska šola na Grmu.

S preuredbo kmetijske šole so se vrata na Grmu na stečaj odprle strokovni izobrazbi naših kmetskih mladenčev. Pogoji šolanja so namreč sedaj tako ugodni, da lahko obiskujejo šolo sinovi manjših in boljših posestnikov iz vinorodnih in drugih krajev naše dežele. Nihče se ne more več izgovarjati, da ne more poslati svojega sina na

Grm, kajti šola se po svoji novi uredbi ozira na vse potrebe naših kranjskih posestnikov in sprejema učence v zimsko šolo ali pa v letno (celoletno) šolo.

Zelo važen korak za napredek stanovske izobrazbe se je napravil z vpeljavo zimske šole. Koliko kmetijskih mladeničev, ki so pouka nujno potrebni, se mudi doma po zimi brez vsakega duševnega dela in to v letih, ko bi nujno potrebovali dobrega pouka. Koliko zatega časa se s tem ne ubije in ne izgubi za izpopolnitev stanovske izobrazbe. Vsem tem mladeničem je treba nadaljnega šolanja, ako naj napredujejo pri svojem gospodarstvu bolj kakor je očetu mogoče. Zimska kmetijska šola nudi zlato priliko, da se taki mladeniči praktično vežbajo v živino-reji, v prasičji reji, v mlekarstvu, v zboljšanju hlevov, v porabi in pripravljanju raznih krmil, v ravnanju z gnojem in napravi gnojšč, v porabi in vrednosti umetnih gnojil, v perutninarstvu itd. itd. Saj nudi ravno zimski čas najboljšo priliko, da se učenci praktično vadijo v vseh teh stvareh.

Kmetijska šola na Grmu bi morala biti vsako leto polna zimskih učencev in samih sinov, ki so namenjeni prevzeti nekoč posestvo na domačem domu. Prednosti zimskega šolanja so tako velike, da bi jih ne smel prezreti noben oče, komur je količkaj na tem, da se sin kaj več nauči za svoj poklic, kakor je bilo njemu mogoče.

Ne le da traja ta pouk po zimi, ko je največ časa za strokovno izobrazbo kmetijskih mladeničev in ko se najlaže odtrgajo od domačega dela, ampak ta šola je tudi najcenejša, ker traja samo dve zimi in vsako zimo po pet mesecev, skupaj toraj deset mesecev. Z mesecem novembrom vstopijo v šolo, z mesecem aprilom gredo pa domu, da pomagajo čez poletje pri domačem gospodarstvu. To je velika prednost, katero imajo zimske šole, in prav tej prednosti je pripisati, da so te šole povsod tako cenjene in priljubljene. Te šole gredo kmetu najbolj na roko, ker se najbolj ozirajo na kmetijske potrebe.

Velika ugodnost za obisk zimske kmetijske šole je pa tudi to, da je za učence določenih 20 štipendij po 150 K za vsak tečaj.

Velike so tedaj prednosti in ugodnosti zimskega kmetijskega pouka na novo urejeni šoli na Grmu in zato svetujemo vsem našim gospodarjem, ki se ne morejo odločiti, da bi poslali svoje ukaželjne sinove za celo leto na Grm, da jih pošljejo v zimsko šolo, ki se bo že letos pričela. Obračamo se ob enem pa tudi do vseh prijateljev kmetijskega šolstva po deželi s prošnjo, da opozarjajo gospodarje na preosnovno sedanje šole in na ugodnosti, ki jih nudi na novo urejena šola za strokovno izobrazbo kmetijskih mladeničev.

—r—

Ne gnojimo samo z Tomasovo žlindro!

Naši gospodarji so se močno poprijeli gnojenja z umetnimi gnojili, ki jih rabijo za travnike in deteljišča. To je prav in potrebno, ker se hlevski gnoj, ki ga pridelamo, prav lahko porabi za njive. Prav sedaj na jesen, ko so začeli naročati umetna gnojila, pa opazujemo, da naročajo skoraj samo Tomasovo žlindro. Kmetijska podružnica je naročila že tri vagone Tomasove žlindre, dočim je prejela za kalijeve gnojila tako malo naročil, da jih še za en vagon ni.

To ni prav in to kaže, da naši gospodarji še vse premalo poznajo vrednost kalijev gnojil in sploh bistvo umetnega gnojenja.

Ako gnojimo samo s Tomasovo žlindro, dodajamo zemlji samo fosforovo kislino, toraj samo eno redilno snov. Ako je v zemlji zadosti drugih redilnih snovi, namreč zadosti dušika in kalija, potem nam sama Tomasova žlindra prav dobro zaleže. Ali to se pri nas ne godi. Pri nas trpi travniška zemlja tudi na pomanjkanju kalija in dušika in za to je treba, da gnojimo naše travnike tudi s kalijevimi in dušičnatimi gnojili. Le v tem slučaju dobimo popolen vspeh! Opozarjamo na to naše gospodarje in jim vnovič priporočamo, da naj spravljajo na travnike vse potrebne redilne snovi. Če gnojimo travnike s hlevskim gnojem, dodajamo zemlji vse najvažnejše redilne snovi, če gnojimo pa z umetnimi gnojili in hočemo doseči slično ugodne vspehe kakor s hlevskim gnojem, potem moramo jemati različna umetna gnojila, kajti vsako posamezno umetno gnojilo ima navadno samo eno redilno snov v sebi. V našem slučaju je treba jemati poleg Tomasove žlindre tudi kajnit ali pa kalijevo sol. Kalijeve sol je še cenejša kakor kajnit in za težje zemlje bolj pripravna. S kajnitom in kalijevo soljo dodajamo zemlji potrebni kalij, ki ga rastline ravno tako potrebujejo kakor fosforovo kislino. Kdor ima dosti pepela, ga lahko rabi namesto kalijeve soli, ker ima pepel tudi kalij v sebi. Navadno pa manjka pepela, tako da je treba jemati kalijevo sol. Gnojiti kaže pa tudi z dušikom, ki vpliva posebno na rast trave. Če imamo dosti gnojnice, naj se rabi gnojnica, če je pa ni, naj se rabi čilski soliter ali pa amonijev sulfat; amonijev sulfat kaže trositi že jeseni, čilski soliter pa spomladi. Za 1 oralo je treba 300 do 400 kg Tomasove žlindre, 100 do 150 kg kalijeve soli in 50 kg čilskega solitra oziroma amonijevega sulfata.

—r—

Politični pregled.

Kranjski deželni zbor je v svoji 13. seji dne 12. oktobra razpravjal o občinski preosnovi. Liberalci niso obstruirali, udeleževali so se debate kakor tudi Nemci. Poslanci S. L. S. so ovrgli vse pomisljike obojih. Posebno sta se odlikovala s svojimi govori dr. Šusteršič in poročevalec prof. Jarc. Krog 6. ure zvečer je bil sprejet zakon občinskega reda in zakon občinskega volilnega reda.

Novi občinski volivni red obdrži tri volivne razrede. Izpremenjenem volivnem redu bo imel vsak državljan, ki dopolni 24. leto in ki stanuje tri leta v občini, volivno pravico. Zdaj se ločijo davkoplačevalci od nedavkoplačevalcev. Davkoplačevalci so tisti, ki plačujejo davke, od katerih se plača občinska doklada. Vsi davkoplačevalci imajo volivno pravico v I. in II. razredu. V I. razred sa uvrstita prvi dve, ostale tri petine pa v II. volivni razred. Vsi, ki volijo v I. in II. volivnem razredu in tisti, ki ne plačajo nobenega davka, se uvrste v III. volivni razred. Inteligenčni volivci se uvrste v II. razred, kakor volijo v II. razredu tudi tisti, ki plačajo 30 kron osebne dohodnine; kdor plača manj, voli v III. volivnem razredu. Na tej podlagi je zasnovan novi volivni red.

Velik napredek je, da bodo volili vsi razredi skupno. Za vse tri razrede bo poslovala le ena volivna komisija. Klicanja ne bo. Odpravljena je tudi ustna volitev. Vsak volivec dobi glasovnico in legitimacijo. Na dan volitve odda volivec, ki voli v dveh razredih, pri volitvi dvoje glasovnic. Legitimacije in glasovnice se bodo ločile po barvi. Izdajal jih bo deželni odbor.

Enaki in splošni volivni pravici nasprotuje splošni državljanski občinski okvirni zakon. Dokler se ta ne izpremeni, ni misliti na splošno in enako volivno pravico v občini.

Občinska volivna reforma, kakor jo je sklenil kranjski deželni zbor, je najmodernejša, kar jih pozna cela Avstrija! —

Dne 13. oktobra je bila 14. seja, v kateri se je razpravljala nova postava o šolskem nadzorstvu. Šolski zakoni niso priljubljene pri ljudstvu, pa so tudi v marsičem zastareli, zato potrebujejo zboljšave. Dobro je to označil poročevalec posl. Lavrenčič, ki je zavračal tudi proti-govornika poslanca Gangla in dr. Egerja.

Za ljudstvo! Odgovarjam častitim tovarišem predgovornikom. Splošno se dotaknem njihovih ugovorov. Da ne bode vsem čislanim tovarišem odsekovo poročilo ugajalo, sem že naprej tako sodil. Prepričan sem pa, da bode ustrezalo zahtevam našega ljudstva, ki nas je poslalo sem, da zastopamo ljudske težnje in koristi. Po priloženem načrtu dobi naše ljudstvo šolskim svojim bremenom vsaj deloma primerno moč in veljavo v šolskih svetih. S tem zadobi hkrati po svojih zastopnikih v šolskih svetih vpogled in jamstvo, da bode služila šola istemu namenu, po katerem teži ljudstvo samo.

Krščansko domoljubno šolo hočemo! Ono hoče in zahteva krščansko šolo, vzgojo mladega naraščaja v verskonravnem in domoljubnem duhu, povdarjam, šolo, ki je tako krščanska, kakor je krščansko naše dobro ljudstvo. Vpogleda v šolo pa ne bi zamoglo vdobiti, ako bi obveljala volja tovariša Gangla, ki še krajnega šolskega sveta niti krajnega šolskega nadzornika davkoplačevalcem ne privošči, kakor smo ravno čuli. Naše ljudstvo bode po svojih zastopnikih že preskrbelo, da se odstranijo vse zapreke, ki bi prihajale od koderkoli temu namenu.

Učitelji in ljudstvo. Tolikrat se čuje, da naše ljudstvo ne mara za šolo, učiteljev ne spoštuje, jih prezira. Kaj je vzrok? Ker je še toliko učiteljev in učiteljic, ki ne poznajo ali nočejo poznati ljudstva, med katerim žive, ki ne upoštevajo in nočejo upoštevati ljudskega mišljenja (Res je!), na drugi strani pišejo in govore po svojih shodih in časopisih za svobodno šolo in svobodno misel (Prav res!), po kateri naj se loči mati od hčere, cerkev od šole, in kar bode posledica, da pahne veronauk in verske vaje iz šole. Odtod oni antagonizem med domom in šolo, med stariši in učitelji. Ne motim se, da je prav to poglavitni vzrok, da se naše ljudstvo ne more ogreti za zboljšanje učiteljskih plač, o katerih je ravno govoril tovariš Gangl. To je tudi, kar obtežuje ljudskim zastopnikom akcijo v tem oziru.

Čast krščanskim učiteljem! Ne morem pa prezreti onih učiteljev in učiteljic, onih junakov in junakinj, ki so v hudih časih tolikrat stali na „prangerju“ v zaničevanje in posmeh drugim, ki so navzlic ljutim napadom vztrajali stanovitno in požrtvovalno ob strani ljudstva. In ko se ustreže vroči želji glede zboljšanja zares bednega učiteljskega gmotnega stanja, bo to zasluga teh kremenitih značajev. Toliko v odgovor tov. Ganglu glede zboljšanja učiteljskih plač.

Nemškonalne zahteve. Drugi protigovornik dr. Eger hoče v mešanih krajih ločene krajne šolske svete, kakor tudi posebno sekcijo okrajnega šolskega sveta v Kočevju ter se sklicuje na razmere na Češkem in Moravskem. Naj nam pove, kako je pa v obmejnih krajih na Koroškem, Štajerskem in kaj se godi danes s Čehi na Dunaju in Nižjeavstrijskem! (Tako je!) Naj pomore tam do pravice in potem bomo pristopnejši doma do njegovih želja. (Prav res!)

O Egrovih težnjah „Los von Rom“! Tudi dr. Egerju ni prav, da izključuje načrt zakona v paragrafu tretjem drugoverskega duhovnika iz krajnega šolskega sveta. Kranjska dežela je skoziinskozi katoliška, izvzemši kakih 400 protestantov, nad 100 judov in do 300 pravoslavnikov, pa naj bi se na to peščico drugovercev ozirali v postavi. Povdarja se Nižjeavstrijska, Gornjeavstrijska, Koroška, češ, vsaj tam imajo drugoverci svoja zastopstva v šolskih svetih. Resnično je pa tam veroizpovedanj, ki štejejo na tisoče svojih vernikov.

Jaklič proti Ganglu. Ne bi se oglasil v tej zpravi, ako bi se gospod tovariš Gangl ne bil tako odurno zaletel v tovariša Ravnikarja in gospoda poročevalca. On je izjavil, da naj se šola izvzame iz političkih vprašanj. To njegovo izjavo moramo vzeti zelo previdno na znanje. Gospod Gangl, njegovo svobodomiselnost učiteljstvo in stranka, v katere imenu je govoril, si misli ob takih izjavah nekaj čisto drugega. Ko to govore, mislijo le na to, da bi se šola osvobodila vsakega verskega vpliva, pred vsem naj bi izostal vpliv katoliškega svetovnega naziranja. (Tako je!) Po vsem svetu je boj za šolo. Le pogledjmo na Francosko, Italijo, pa tudi v Avstriji. Povsod si hočejo političke stranke, zlasti svobodomiselnost, dobiti vpliv na šolo. Gospodu tovarišu Ganglu pa svetujem, da naj se on in njegovi somišljeniki tega kar on pripoveduje tudi drže! Naj ne zanašajo političkega boja v šolo. Uverjen naj bo, da bodo potem veliko hitreje uresničene vse upravičene želje vsega učiteljstva, kar bo le v korist našemu stanu. (Tako je!)

Gangl je ves čas trdil, da on dela in misli tako. V dejanju je seveda drugače.

Ganglu je odvrnil tudi dr. Krek: Ganglova želja, naj bi bila iz šol izključena politika, naj se čita tako, da bi bila šola

popolnoma prosta verskega vpliva. Vse učiteljstvo in svobodomiselnost dela na to, da bi se v šoli popolnoma izločil verski vpliv. Na ta lim S. L. S. ne pojde. Ravno tako se nam gre za vpliv na šolo, kakor se bore liberalci zoper vpliv cerkve v šoli. Gangl in njegovi tovariši so nehote svobodomiselnost. Vest, na katero se je skliceval Gangl je nekaj subjektivnega, ni in ne more biti objektivno. Potrebno je, da se taka subjektivna vest korigira po mnenju ljudstva. Naj pridejo po svojih študijah neusposobljene, najpriprostejše osebe v nadzorstvo, vsposobljeni so zato, ker so vsposobljene vsaj za vzgojo svojih otrok. Gangl je rekel: Naj se v šolskih vprašanjih izključi vsako politično prepričanje. To je nemogoče. Politika je skrb za javni blagor. V prvi vrsti je poklicana šola, da skrbi za javni blagor. Vse politične stranke hočejo uveljaviti svoj vpliv na šolo. Pri postavah o šolah odločuje vedno politična večina. Uveljavlja tista načela v postavi, ki jih smatra za potrebna. Iz navedenih razlogov je potreben pritisk javnosti, ljudske volje po organizaciji krajnih šolskih svetov. — Postava je bila pri glasovanju sprejeta.

Prvi v Avstriji — je kranjski dež. zbor sklenil zakon za izboljšanje pašnikov. Izvrstno sta govorila za to povzdigo kmetijstva poslanca Piber in Demšar. Vsa zbornica se je izrekla za postavu.

Interpelacija poslanca Dularja in tovarišev na gosp. dež. glavarja glede stavbe novega mostu čez Krko v Valtivasi-Straži. dne 13. okt.

Deželni cesti ki vodite iz Kandije na Žužemberk, oziroma iz Straže na Toplice-Črnomelj, imate silno mnogo prometa.

Ker je stari most za tako narasli promet po svoji konstrukciji prešibek in tudi sploh v slabem stanju, je naprava novega mostu neodložljivo nujna potreba.

Deželni odbor je, kolikor je meni znano, že napravil prve korake za napravo novega mostu. Z ozirom na popisane razmere si usojam staviti na gospoda deželnega glavarja sledeče vprašanje: 1. Ali so gospodu glavarju znane popisane razmere? 2. Ako so mu znane, je-li pripravljen ukreniti, da se stavba dež. mostu čez Krko v Valtivasi kar mogoče pospeši?

Podpore za šolske zgradbe. Posl. Žitnik poroča o podporah za šolske zgradbe. Z ozirom na mnoge prošnje je deželni odbor za tekoče leto postavil v proračun 24.000 kron. Prošenj pa je nad 60 došlo od dež. šol. sveta. Ker iznašajo skupni stroški za vse te šolske zgradbe nad 1.100.000 kron, moral bi torej dež. zbor dovoliti vsaj 110.000 kron, da bi vsaka šolska občina dobila 10 odstotkov podpore. Dovolil se za Dolenjsko: Gotenica 500, Ribnica 1000, Sodršica 500, Škocijan v krškem okraju 400, Cerklje 300, Radeče 500, Mokronog 400, Boštanj 100, Sv. Duh 300, Dobovec 200, Studenec 100, Št. Jurij 300, Bušecavas 200, Kal 200, Kostanjevica 500, Leskovec 300, Dole 300, Višnja Gora 600, Vače 200, Sava 300, Iškavas 700, Mirna 600, Hinje 500, Mehovo 300, Prečina 300, Črmošnjice 500, Dvor 200, Vavtavas 500, Dol. Nemškavas pri Trebnjem 700, Stara Lipa v črnomaljskem okraju 200.

Poslanec Košak priporoča prošnjo za šolo na Polici v izdatno podporo.

Poslanec Jaklič poroča o transversalni železnici po krški dolini, za katero so vložile prošnjo občine: Žužemberk, Toplice, Zagradec, Smuka, Dvor, Ambrus, Ajdovec in Krka. V prošnji slikajo naravno krasoto krške doline in velike natorne zaklade, ki stoje neizrabljeni in bi se mogli izrabiti še le potem, ko bi stekla železnica. Opozarjam, da je v krški dolini cvetela nekdanj obrtnost, tako so bile na Dvoru tovarne za železo. Tako tudi pri Zagradcu. Prebivalstvo si želi nazaj tistih časov.

Razprave se udeleže poslanec Šolmajer, Dular, dr. Pegan. Poslanec Dular se posebno toplo zavzame za to železnico, ki bi tekla uprav v njegovem volilnem okraju. — Poslanec Bartol se potegne za gospodarske potrebe ribniške doline ter predlaga resolucijo: Deželni odbor se obrni na upravo dolenjskih železnic in žel. ministrstva v zahtevo, da se otvori postaja v Žlebiču in postajališče v Lipovcu. Obvelja soglasno.

Stanovsko zastopstvo kmetov in dež. kulturni svet. Dr. Lampe izvaja: Dež. odboru se naroči, da izdela do prihodnjega zasedanja in predloži deželnemu zboru zakonski predlog o kmečkih stanovskih zadrugah z dne 27. aprila 1902, drž. zak. št. 91, in o deželnem kulturnem svetu.

Poročilo finančnega odseka. Občini radeški se k napravi postajališča podeli podpora dveh tisoč kron. — Pri napravi vodovoda za Novomesto in okolico se je potrebščina proračunjena na 310.000 kron prekoračila za 10.056 kron katero svoto je na račun novomeške občine založila dežela Kranjska. Ta dolg znaša

sedaj še 9406 K 46, ter ga ima novomeška občina obrestovati po 4 in pol procenta od 1. januarja 1908 začenši. Mestna občina se je že obrnila s prošnjo na deželni odbor za odpis tega dolga, toda deželni odbor tej prošnji ni mogel ugoditi, ker je v dogovoru sklenjenem med občino in deželnim odborom in državno upravo, določeno, da morebitne presežke proračuna ima občina sama pokriti. Finančni odsek uvaža, da je dežela prispevala k tej napravi 30 odstotkov in država z 48 odstotki, torej s prispevki, ki so dokaj višji kakor za druge enake naprave, ne more drugače soditi o tem, kakor je že deželni odbor odločil, zato predlaga: Prošnji mestnega županstva novomeškega ni vgoditi. Proti predlogu govori poslanec Višnikar. Predlaga naj se vrne poročilo finančnemu odseku? Dr. Lampe: Deželni odbor se ne more postaviti na stališče, da daje za nazaj podpore. Ta princip se mora strogo varovati. Obvešča poročevalcev predlog.

Cesta Bučka-Raka. Poroča posl. Hladnik. Bučka je na Dolenjskem važna točka radi slovečih semnjev pa tudi radi razvitega sadjarstva. Teži pa Bučka proti Krškemu, oziroma postaji Videm-Krško. Ta pot do tje je pa silno otežkočena. Imajo sicer Bušenci okrajno cesto čez Rako proti Krškemu, toda med Bučko in Rako so hudi klanci. Vsled tega je mogoče le počasi voziti in še priprego je pri težkih vozovih treba jemati. Treba bode klanca preložiti. Dež. stavbeni svet je že leta 1899. izdelal načrte, kako bi se omenjena cesta preložila in klanci odpravili. Proračunjeni so pa stroški na 78.000 K, ki se bodo pa glede na sedanje delavske razmere gotovo zvišali na 120.000 K. Ker so načrti s proračunom že narejeni, bi bilo mogoče takoj narediti sklep, naj se takoj razpiše delo za preložitev te ceste. Pa okr. cestni odbor krški se je na dopis županstva na Bučki z dne 4. maja 1909. izjavil proti, boji se velikih stroškov, ki bi jih moral prevzeti. Vsled tega se je upravni odsek odločil predlagati: Visoki deželni zbor skleni: Dež. odboru se naroča, da se dogovori z okrajnim cestnim odborom krškim radi te cestne zadeve in o uspehu dogovora poroča v prihodnjem zasedanju.

Rešenih je bilo še mnogo drugih prošenj.

Dne 14. okt. je bila 15. seja, v kateri je poročal dr. Lampe o podeželni električni napravi ter predlagal: Dež. odboru se dovoli 20.000 kron kredita v svrhe poizvedovanj in za priprave načrtov glede uporabe raznih vodnih sil za elektriko. Pri tem naj se uvaža zlasti tudi, ali bi se ne dala uporabiti vodna sila Ljubljani v zvezi z načrtom za osuševanje, odnosno tudi za namakanje ljubljanskega barja.

Ko sta govorila dr. Triller in baron Codelli, ki popolnoma soglašata z dr. E. Lampetovim predlogom, zbornica soglasno sprejme ob splošnem odobravanju dr. Lampetov predlog. Da pa bo mogoče izrabljati vodne sile, je treba osnovati tudi razlastitveno postavo; vsled katere se bo smelo odkupiti posamniku toliko pravice do njegove lasti, kolikor je potrebno za splošno korist. — Ta predlog je bil soglasno sprejet. — Posl. Gangl je v obstrukcijske namene vložil več najnih predlogov, tičočih se zboljšanja učiteljskih plač, o splošni volilni pravici itd. A dr. Šustersič je v imenu S. L. S. po pravici omenjal, da so vse te zadeve itak že odkazane raznim odsekom. Tudi za volilno preosnovo obstoji ustavni odsek — radi katere so pa liberalci prej obstruirali. Naj le v odsekih sodelujejo. Zato so bili Ganglovi predlogi odklonjeni. — Sprejeta je resolucija za vipavsko železnico od Ajdovščine do Št. Vida. Istotako predlog za osnovo kmetijskih šol za Gorenjsko in Notranjsko.

Na Krasu je bila v nedeljo ožja volitev mej kandidatoma S. L. S. Izvoljen je dr. Stepančič s 424 glasovi, Zlobec je dobil 263 glasov. Liberalci niso glasovali.

Dne 20. oktobra se je zopet sošel državni zbor na Dunaju. Posvetovanja načelnikov vseh strank še niso dosegla sporazuma. Po zahtevi dr. Kramarja se je po otvoritvi seje sprejel predlog, naj se še odloži volitev predsedstva, ker iz najoddaljenejših krajev — osobito Dalmacije in Galicije poslanci še niso došli. Češki radikalci niso uslišali prošnje „Slovanske Jednote“, da bi se zbornica mirno konstituirala, nego so koj pri vstopu ministre sprejeli z vriščem in klicem: Abzug! Ves čas mej nagovorom starostnega predsednika dr. Funkeja so delali medklice in razgrajali. „Jednota“ se je dolgo posvetovala o postopanju. Ker so Nemci zelo nespravljivi in kruto nastopajo proti Čehom tudi na Dunaju, se bo težko doseglo mirno zasedanje. Danes se je seja nadaljevala, do tedaj se je mešetarilo mej klubi.

Isti dan je bil kronski svet pod predsedstvom cesarjevimi za razvozljanje ogrske krize. Ker Mažari zahtevajo narodne predprave, rešitevše ni padla.

Na Španskem je bil ustreljen anarhist Franc Ferrer, ki je bil glavni voditelj in provzročitelj vseh grozodejstev in umorov v Barceloni. Ker ni bil pomiloščen, zdaj svobodomiselnici po raznih krajih prirejajo shode in slavijo tega „mučenika“. Anarhisti so napadli državnega pravdnika, ki je predlagal smrtno kazen, in so ga res ustrelili. Na Španskem se razširjajo letaki, ki grozijo s smrtjo kralju in ministrom. Iz Londona so odšli anarhistični voditelji v Pariz, kjer se bo vršil njih shod. Kmalo se bo čitalo o grozodejstvih. Že zdaj napadajo cerkve z bombami v Lizboni, Nancyju. V Rimu napadajo duhovnike in smešijo papeževa kardinala-tajnika Merry.

Španski boji v Maroku še niso ponehali.

V srednje-ameriški republiki Honduras se širi revolucija, katero podpirata sosednji državi Gvatemala in Salvador.

Zabavi in pouku.

Dolenjska pisma.

I.

„Vse drugač Dolenjecem solnce sije...“

Ta vrstica iz narodne pesni mi prihaja vselej na misel, ko premišlujem, kako bi se dolenjskemu ljudstvu odprl vir do boljšega blagostanja. Marsikateri, ki gleda dolenjsko stran s ptičje perspektive, si misli, vprašuje, zakaj bi Dolenjci ne potegnili za drugimi, posnemali postavim Gorenjce ali Notranjce, oklenili se napredka in združne organizacije. To se lahko misli, pa izvesti misel — to je vse drugače. Tudi Dolenjec je nadarjen, je sposoben za marsikaj... — pa zgodovinski razvoj dolenjskega ljudstva, njegovi običaji, njegova čud, njegovo podnebje, njegov značaj je vse drugačen kakor je Gorenjčev. Zato je pa treba:

1. Dolenjca poznati,
2. ga vzbuditi.

Marsikdo je poskušal, pa tudi postal črnogled. Zakaj? Ker je premalo poznal značaj dolenjskega ljudstva. Marsikdo je po svojem poklicu na tem ali onem polju dosegel drugod imenitne uspehe, pa na Dolenjskem je postal črnogled. Značaj Dolenjčev je silno mehak, ne prenese trde besede. Ker Dolenjcu narava zopet nudi „dobro kapljico“, ga slednja večkrat razgreje do nepremišljenih dejanj... Skoro bi se smelo reči: „Malo bere, mnogo pije“; zato pa je njegovo obzorje ozko, njegova domišljija pa velikanska.

Naj nam čitatelj ne zameri, ako mu pogledamo v srce, in iz njegovih očij beremo marsikaj, kar ni prijetno, pa resnično. Vzrok mehke čudi pa malega značaja tiči ravno v ti rani, katero razkrivamo. Seveda so še drugi vzroki, kakor revščina, zanemarjena vzgoja, vzlasti pa tisti servilni (služni) duh, ki se ga je Dolenjec nalezal od stoletne tlake nekdanjim graščakom, servilni duh, ki se ga ta rod ne bo še tako kmalo otresel. Ponos, ki krasi značaj Gorenjčev, zavednost, ki se kaže pri Notranjcih, trden značaj se pri Dolenjskem ljudstvu pogreša. In ker je malo značaje, zato se tudi težko izvede kako trajno podjetje, težko izvrši kaka nova naprava, zato gre tudi silno počasi z organizacijo kakega stanu, kake občine, ali kake župnije. Nezaupnost do skrajnosti, skoro nobene požrtvovalnosti pri kaki skupni zadevi, apatija do napredka, zavist in zahrbtna škodoželjnost žanje svoje uspehe. Piscu teh vrstic je povedal prijatelj, da je prišel službovat v neki vinski kraj na Dolenjskem. Pri neki priliki je označil škodljivost alkoholčnih pijač z zdravstvenega stališča, ako se v preveliki meri uživajo. Zamerili so mu vsled tega in ugovarjali, in še celo „pobožne dušice“ so besedičile: „Ta nam hoče prepovedati vino piti...“

Kakor pa je dolenjsko ljudstvo nezaupno, tako je po drugi strani preveč prazno. Vsako opravilo, vsako delo, vsak ptičji polet, vsak glas živali, vsak oblak na nebu, vsako stopinjo na potu vidi priprosti Dolenjec za pomenljivo, ji prisoja in podtika vsakemu prazne marnje in neumne vraže. Kakšno poglavje bi se dalo napisati samo o toči in duhovnikih, ki imajo v tem oziru dostikrat prav neprijetne skušnje!...

Z naukom se ne opravi dosti pri Dolenjcu. Poučuj, pa ti ne verjame. A če ga prepričaš, ti še poreče: Pa sam najprvo pokaži ali poskusi. In če poskusiš, če ti sam to napraviš, kar si druge učil, tedaj še ne zaupa, ne verjame, ampak pravi: Za te je že to, ker imaš denar, imaš čas, umeš, a za nas to ni. In s tem je stvar končana, tvojega nauka in tvojega dela konec. Če mu preskrbiš boljših trt za vinograd, jih bo še sprejel, če

pa mu hočeš naročiti kak poljedeljski stroj, tedaj pa bo že z glavo odmajal.

Ako se tako godi pri novotarijah, ki so drugod že vržene v koš, kaj pa še le, če poskušaš dvajset Dolenjcev zbrati in jim dokazovati, da je potrebno združiti se, da je v družbi moč, da eden ne zmore vsega, več jih pa zmore... In če se ti posreči, dvajset ljudi zbrati, ali pa meniš, da se ti tudi posreči, nabrati pri njih 20 kronc, s katerimi bi jim njihovo revno stanje izboljšal? Smejali bi se in kronc bi ne bilo. Pač pa bi prej pričakovali, da so sklicani za to, da kronce takoj dobodo od tebe.

Zatorej: zavesti manjka in za to jih je treba vzbuditi. Treba jih je poučevati na podlagi razmer in resničnih podatkov, na podlagi njihovih običajev, poučevati... buditi... dramiti...

Spoznaj me, pa me pouči! Skozi srce v možgane!

Dostavek uredništva: Akopram se pisatelj večkrat dotakne tudi občutljive strani... mu čitatelji ne bodo zamerili, kajti rane je treba preiskati, da se ozdravijo. „Dolenjske Novice“ nočejo žaliti, pač pa zdraviti.

Dopisi.

Ljubljana. — Vseslovenski shod se je torej vršil na Cahejevo nedeljo v svrhu ustanovitve vseslovenske ljudske stranke. Naj za „Dol. Novice“ opišem vsaj glavni obris tega znamenitega sestanka. Z vsemi vlaki so prihajali zaupniki od vseh strani slovenske domovine. Iz okolice ljubljanske pa so se naši možje pripeljali na vozovih, okinčanih z venci in plapolajočimi trobojnicami ter napisali: „Živela združena Slovenija!“ Ljubljansko občinstvo je prihajajoče veselo pozdravljalo v zavesti, da so v teh vrstah zanesljivi bojevniki za slovenske ideale, katerih ne polomi noben vihar. — Zborovalna dvorana je bila okusno okrašena z grbi in zastavami vseh avstrijskih slovenskih dežel. Vdeležencev je bilo do 4000. Načelnik S. L. S. dr. Šusteršič nastopi — a tu zadoni po dvorani narodna himna: „Lepa naša domovina“ — in vsklikanja ter ploskanja noče biti konec. Z vsihičnimi besedami pozdravlja dr. Šusteršič zastopnike z Gorotana, z Štajarja, z Goriškega, Tržaškega in Istre. Na to druge slovanske goste, sosednje Hrvate in daljne Čehe, ki so poslali svoje zastopnike. Voditelj poljske ljudske stranke Stapinski, ki je bil naznanjen, je poslal brzozavni pozdrav, v katerem zagotavlja, da hoče vzajemno hoditi z našo ljudsko stranko. — V častno predsedstvo se izvolita Čeh posl. V. Kotlař in Hrvat posl. Stjepan Radić. Za predsednika pa dr. Brejc, kot zastopnik koroških Slovencev posl. Grafenauer, za Stajerce dr. Korošec, za Goričane prof. Berbuč, za Tržačane A. Čok, za Kranjce pa naš dolenski župan Zurc. — Dr. Brejc naglašja, da se je ta čast njemu podelila kot zastopniku najbolj tlačjenih koroških Slovencev. — Ko se poda h govorniškemu odru Čeh Kotlař, dame vsipajo nanj cvetlice in pevci zapoje narodno himno: „Kje dom je moj.“ Ta poslanec kmečke stranke češke se je naučil nalašč slovenščine in pozdravi v gladki besedi zborovalce zatrjujoč zvestobo svojih rojakov do slovenskega kmeta, in kliče: na zdar vzajemnosti češko-slovenski. —

Ko nastopi posl. Stjepan Radić v ime hrvatske seljačke stranke, zadoni himna: „Slovenac i Hrvat“, obsujejo ga s cvetjem. Govori vznešeno ter želi, naj en duh vlada od Trsta do Zemuna, od Celovca do Kotora, naš kmet že to umeva — on se bori za svoja prava stoječ na trdnem temelju spojivši s plugom sv. Križ. — Grafenauer povdarja, da so Korošci predstraža slovenstva — in da se je danes začela udeleževati vzajemnost slovanstva — obhaja se poroka med zastopniki slovanskih rodov v Avstriji. — Jalžabetić, podpredsednik hrv. seljačke stranke pove, da je spoznal slovenskega kmeta v hrv. šumah; imeli smo enako trpljenje, slov. kmet se je osvobodil — tudi hrvatski se bo — in slovensko-hrv. narod zjedinjen bo odločujoč činiteelj v Avstriji. — Posl. Demšar v narodni noši pozdravlja v imenu kranjskih kmetov zagotavlja, da se hočejo boriti za vzore krščanstva in demokratizma, kateri so jih rešili oderuškega jarma. — Posl. prof. Berbuč donša pozdrave z bregov bistre Soče. Dr. Korošec pa od severne Drave. — Ko dr. Krek utemeljuje potrebo jednotne politične organizacije, je navdušenje množice priklopelo do vrhunca; govornikove besede: „Ločitve ne, združitve zdaj so časi!“ so razvneli slehrno srce, da je radost, vsklikanje in plosk nepopisen. — Predsednik dr. Brejc izjavi, da pri takih izrazih pritrjevanja pač ni treba več glasovati — v tem svečanem trenutku je ustanovljena: Vseslovenska Ljudska Stranka — in s slava-klici na cesarja sklene prekrasen shod.

Došlo je 70 brzozavnih pozdravov, v prvi vrsti omenjamo, da metropolit ilirski knezonadškof goriški blagoslavlja katoliško zjedinjeno Slovenijo.

Stopiče. V pondeljek je v Črmošnjicah ob državni cesti nenadoma umrl občeznani posestnik in gostilničar g. Janez Penca, po domače „Žan“. Bil je značajan mož, res prava slovenska korenina. Kljub visoki starosti 74 let je bil še nenavadno krepak, vesel in živahen. Kaj rad je pripovedoval mnoge izkušnje iz svojega življenja. V mladosti se je izučil usnarstva, domače obrti svoje rodbine v Mokronogu. Prišedši od vojakov je služboval dolgo časa po raznih krajih kot orožnik. Nato je prevzel gospodarstvo na svojem tukajšnjem posestvu. L. 1866. se je udeležil vojne na Laškem ter bil v bitki pri Kustoci. Mej ljudstvom je užival splošno zaupanje: 30 let je bil občinski svetovalec in dvakrat župan velike občine Šmihel-Stopiče, zadnji čas pa tudi predsednik krajnega šol. sveta. Vsakemu, kdor ga je poznal, je žal po njem in nihče ni mogel verjeti njegove tako nenadne smrti. Premnogim znancem in prijateljem, ki si jih je toliko pridobil s svojo ljubeznivostjo, ga priporočamo v blag spomin in molitev. N. v m. p.!

Prečna. (Nesreča.) Na Lukeževo popoldne krog 3. ure se je pri Drenikovem mlinu ponesrečil sinček Francelj ondotnega mlinarja Smerke. Ko je imel oče pri kameni nekaj popravila, je otrok odšel čez brv ter padel v vodo. Dečkovo kapo so našli, a njega ne. Še le drugi dan je ribič kakih sto metrov nižje iz tolmuna potegnil mrtvega dečka.

Mirna peč. Zadnjo nedeljo smo imeli v tukajšnji šoli dvojno jako poučno in za naš kraj še posebno primerno predavanje. G. Rohrman je govoril o umni živinoreji, g. Zdolšek pa, kako je ravnati z vinom, da se ne spridi. Drugi govor je ravno zdaj tem večjega pomena, ker je letos vsled obilega deževja bilo mnogo gnjilega grozdja. Zbralo se je mnogo moških poslušalcev, ki so z zanimanjem sledili gg. govornikoma.

Zaradi hude in dolgotrajne suše zadnjih dveh let ni bilo mogoče mlinarjem ustreči vsem odjemalcem. Zato se je nekomu porodila pametna misel zidati mlin na bencin, in letos je nekaj podjetnih mož to misel udejestvilo. Ti so že dali postaviti zid, in mlin bo kmalu izročen svojemu namenu in kljuboval bo suši in povodnji, ne pa kakor dosedanji mlini, o katerih pravi ljudska prislovica:

„Če je suša, poslušaj,
Če je kaj moče, pa noče.“

V kratkem dobimo telegrafično postajo.

Iz Št. Jerneja. Domača umetnost. Za čast božjo vedno vneti Kartuzijanci so za povzdigo pobožnosti in češčenja preblazene Device nov kras napravili svoji domači kapeli. Prostor za Marijin kip nad glavnim oltarjem so primerno olepšali in povečali. Poverili so delo domačemu podobarju, g. Jožefu Hudoklinu iz Šent Jerneja, ki se je izkazal strokovnjaka v prireditvi primernih okrasov. Kip Marijin na steni za glavnim oltarjem stoji na primerno dolgi in široki podstavi (konsoli), ki nudi opazovalcu umetniško izrezljan obris oblakov. Okoli kipa Marijinega se istakto razgrinjajo oblaki, med katerimi plava Brezmadežna, tako, da je mojstrsko izražena na teh oblakih — kraljica neba. Nad glavo se istakto razprostirajo v trikotu oblaki izrezljani iz lesa, ki obdajajo hebrejski napis Jehova (Bog). Vse delo hvali svojega mojstra, ki ga toplo tudi drugim priporočamo. Zelo prijetno je v cerkvi, ki je tako snažna in visoko obokana. —

Tudi kapela kartuzijanskih bratov je zelo lepa. Posebno se odlikuje zal altar. Pod njim je v lepi rakvi truplo Sv. Benedikta, katerega kosti se lahko vidijo. Res vse vabi k pobožnosti.

Iz Ambrusa. Tudi od nas smo se v obilnem številu udeležili zadnjega shoda v Zagradcu. K. s. izob. društvo, dekliška zveza, v obojem pa je bila zastopana Marijina družba. Peljali smo se na lepo okrašenih vozovih z društvenimi znaki na prsih. Spoznali smo se z drugimi dolenskiimi fanti. Da, Dolenjska se probuja. Na noge vsi mladeniči, v k. slov. izobr. društvih naj bo naša zabava in naj bo središče našega življenja.

Belokranjski glasnik.

Za Belokrajino v deželnem zboru. — Že zadnjič smo poročali, da je poslanec Matjašič predlagal odpravo klancev na Karlovski državni cesti od Suhorja preko Metlike do deželne meje ob Kolpi. Deželni predsednik baron Schwarz naznani, da je vlada ustavila v proračun v namen, ki ga je navajal poslanec Matjašič, 60.000 kron.

Belokranjska železnica. Poslanec Matjašič utemeljuje sledeči samostalni predlog: Visoki deželni zbor skleni: Protokol naše in ogrske države z dne 8. oktobra 1907 jasno določa, da je normalnotirno železnico od Novega mesta preko Metlike do Karlovca (Belokranjsko železnico) dogotoviti in prometu izročiti najkasneje oktobra 1910.

Navzlic temu jasnemu besedilu se zavlačuje zgradba te proge na tak način, da danes niti trasa ni določena ter da je popolnem izključeno, da bi se v tekočem letu moglo pričeti z zgradbo. Naravno je, da se je vsled tega nepopisno razburjenje polastilo prizadetega prebivalstva, zlasti onega v Beli krajini.

Z ozirom na to dejstvo pozivlja se c. k. železniško ministarstvo najodločneje, da nemudoma ukrene vse, česar treba v izvrševanje gori omenjenega zakona ter izvršitev zaželjene Belokranjske železnice.

Predlagatelj ostro nastopi proti tistim činiteljem, ki so preprečili, da se ta proga še ni zgradila.

Deželni predsednik baron Schwarz izjavi, da se bo vršil glavni ogled proge v pozni jeseni. Načrti bodo še letos izdelani.

Domače novice.

Osebna vest. Dne 14. oktobra je kranjski deželni zbor v svoji 15. seji imenoval g. Viljema Rohrman za stalnega vodjo „kmetijske šole na Grmu“. „Dolenjske Novice“ iskreno čestitajo svojemu izbornemu sotrudniku.

Učiteljske vesti. Učiteljica Gabrijela Erker-Jereb v Črmošnjicah ima dopust, nadomešča jo Erika pl. Vorbeck. — Gabrijel Grilc gre iz Loškega potoka kot začasni učitelj in voditelj dvorazrednice na Studenec, na njegovo mesto pa kot začasna učiteljica Marija Šusteršič.

Častni občan — je bil soglasno izvoljen v Lukovici pri Brdu g. dež. glavar Fran pl. Šuklje.

Knjige družbe sv. Mohorja smo včeraj prejeli. O posamnih spisih prilično spregovorimo.

Mladiški shod bo prihodnjo nedeljo 24. okt. v Št. Rupertu ob eni uri popoldne za trebanjsko dekanijo. — Pričakujejo obilne vdeležbe mladeničev iz vse doline, pa tudi bližnjih sosedov.

Tri slične nesreče so se primerile zadnji teden. Gospa Bervar, zdravnikova udova, je v sobi tako nesrečno spodrsnila, da si je zlomila nogo v stegnu. — V nedeljo pa je šla gospa Zurčeva na šmihelsko pokopališče in ondi tudi tako padla, da so jo z zlomljenim stegnom morali odpeljati na dom. — Gospa Suppan, vdova hranilničnega ravnatelja dr. Suppana, je prišla v trgatav na Trško goro. Slabotna že 80letna gospa je stopila tako nesrečno, da si je tudi spahnila nogo v stegnu. Te dni so jo prepeľjali v Ljubljano. — Upajmo, da se zdravniški spretnosti posreči blage gospé kmalo spraviti na noge.

● **Cesarice Elizabeta bolnica v Novem mestu** je z dnem 15. oktobra 1909 dobila značaj in pravico javnosti. Od tega dne dalje se bodo vzprejemale vse bolnice brez razlike domovinstva, dočim so se do sedaj na račun deželnega zaklada smele sprejemati samo bolnice, katere so bile pristojne v kako občino dežele Kranjske. Oskrbne pristojbine (takse) znašajo od sedaj dalje za III. razred 2 K 10 v, za II. razred 5 K 50 v, za I. razred 9 K. Za zavod so darovali: Preblagorodni g. okr. glavar baron Rechbach večjo množino salate in vohrata, g. Alojzij Hude, župan in posestnik Mirna peč, en voz krompirja in zelja, g. Marija Darovic Ločna, g. Anton Osolnik Muhaber, g. Terezija Planinšek Kamence, vsak izmed teh je daroval več sadja, grozdja i. t. d. Bog plati.

Razglas. Zaradi prijavitelja v letu 1910 naboru novincev podvrženih mladeničev se daje na znanje sledeče: 1.) Vsak stavodolžni v letu 1887, 1888 in 1889 rojeni mladenič dolžan je se tekom meseca novembra 1909 zglasiti pri župansvu iste občine, v kateri poseduje domovinsko pravico ali pa v kateri stalno biva. 2.) Kdor se zglašil pri kakem drugem županstvu nego onem svoje domovinske občine se mora pri tej priliki legitimovati z rojstnim — ali domovinskim listom pri županstvu iste občine v kateri stalno biva. 3.) Stavodolžne, ki bivajo le začasno v inozemstvu ali kateri so tako težko bolni, da so vsled tega ovirani se ustmeno ali pismeno pri pristojnem županstvu zglasiti, naj zglasijo stariši, varuhi ali pa drugi zanesljivi poverjenci. 4.) Stavodolžni, ki želijo doseči kako ugodnost ali olajšilo v izpolnjevanju dejanske vojne službe v zmislu §§ 31, 32, 33, ali 34 vojnega zakona, naj razmere na katere opirajo udobnostno pravico najpozneje do konec februarja 1910 naznanijo

pristojnemu c. kr. okrajnemu glavarstvu. V ta namen služijo kot potrebna spričevala, rodbinski listi, oporoške, prisojilna pisma in zapisnik v zapaščinskih obravnavah. Družinski listi morajo biti overjeni tekom istega meseca po pristojnem župnem uradu, v kojem se dotična prošnja vloži. 5.) Prošnje za dovoljenje izven domovinskega okraja na nabor iti, vložiti so opremljene s kolekom 1 krone, najpozneje do konca meseca novembra 1909. Po preteku tega roka vložene prošnje se bodo zavrnille. Stavljenci, kateri bi predpisano zglasitev opustili, se bodo kaznovali radi prestopka § 35 vojnega zakona z globo od 10 do 200 K, oziroma z zaporom od 1 do 20 dni.

Družba sv. Mohorja v Celovcu je vsled večjega dela v tiskarni in ker je izvršila vse knjigoveško delo v lastni, povečani in z novimi stroji opremljeni knjigovoznici, malo pozneje kakor lansko leto dogotovila letošnji književni dar za svoje člane. Vendar bodo društveniki prejeli knjige tako zgodaj, kakor je bilo v navadi prejšnja leta. Ko jih bota zima in dolgi večer zbirala na klopi ob topli peči in ob čedni mizi v kotu sobe, bodo že lahko črpali zdravo hrano za glavo in srce iz novih knjig, ki jim je bodo prinesle letos za stari dve kroni precej več kakor druga leta. Razpošiljanje knjig se prične prihodnji teden; najprej jih prejmo najodaljenejši člani — v Ameriki, Afriki in Aziji — za njimi najbližji — Korošci — potem pa 1. člani v raznih krajih zunaj slovenske zemlje; 2. poreška, krška in senjska škofija; dalmatinske in bosenske škofije; djakovska, zagrebčka in ogrske škofije; sekovska in videmska; 3. ljubljanska, 4. goriška, 5. tržaško-koprška, 6. lavantinska škofija. Vse književne pošiljatve spremlja naša iskrena želja: Daj jim Bog obilo svojega blagoslova!

„**Matica Slovenska**“ izda za l. 1909. sedmero knjig in sicer: 1.) Bleiweisov Zbornik (študije o literarni in politični naši zgodovini Bleiweisovih in Levstikovih časov); 2. Zabavna knjižnica; 3.) Knezova knjižnica (obe z zabavnim čtivom); 4.) „Onjejin“, pesnitev Rusa Puškina, prevedel dr. Ivan Prijatelj; 5.) „Koroška“ I., zemljepisni del (s slikami in z natančnim jezikovnim zemljevidom te dežele, napisal dr. M. Potočnik); 6. Stanko Vraz (obsežna študija, napisal dr. Branko Drechsler); 7.) Štrekelj, Narodne pesmi. — Knjige so malone natisnjene in se bodo letos rano razpošiljale. Naj zato čim preje pošlje članarino (4 K), kdor želi dobiti letošnje knjige.

Jesenska spomlad. Velik šopek popolnoma dozorelih ru-dečih jagod prinesel nam je g. Strajner. V veliki množini najdel jih je s svojimi sinčki v Padežih pri Peščeniku.

Gospodarske drobtine.

— **Pričetek šole na Grmu.** Novo šolsko leto se prične na Grmu s 15. novembrom t. l. Vpeljal se bo že letos prvi tečaj zimske šole, ki bo trajal do konca marca. Z aprilom gredo učenci domu, da pomagajo pri očetovem gospodarstvu. Z novembrom drugega leta se pa vrnejo v drugi tečaj, ki traja zopet pet mesecev, tako da ostanejo učenci zimske šole dve zimi na šoli, skupaj deset mesecev. Gospodarji, ki želijo svoje sinove dati v zimski pouk, naj se nemudno zglase in naj prosijo za štipendije. Za prvi tečaj zimske šole se bo oddalo 10 štipendij po 150 K. Kdor dobi štipendijo ima hrano in stanovanje zastoj.

— **Cena letošnjemu moštu** je na Dolenjskem zelo nizka. Dober mošt se kupuje po 18 do 20 vinarjev liter, na vedre pa po 10 in 12 K. Pri takih cenah se pač ne more nihče pritoževati, da je mošt predrag. Letos smo Dolenjci z vinsko ceno silno padli. Pridelka je dosti, tako da zmanjkuje mnogim posode in so ti prisiljeni dajati mošt za vsako ceno. Menda je letos prvič, da ima vipavski mošt ta trenotek boljšo ceno, kakor jo ima dolenjski mošt. Tudi na Belokranjskem je cena moštu zelo nizka, dasi imajo dobro kapljico. Sedaj je za vinske kupce in trgovce pač lepa prilika, da si napolnijo svoje kleti z dolenjskim vinom.

— **Cena prašičem** je sedaj zelo ugodna. Na zadnji Lukežev semenj se je pripeljalo toliko praset in rejnih prasičev, da je bilo prostorno sejmišče do zadnjega kotečka polno. Kupčija je bila istotako silno živahna in dobra. Prodajalo se je zlahka in po dobri ceni. Odstavljena praseta so se prodajala po 40 in 50 K par, rejni prasiči (peršutniki) pa po 1 krono in 4 do 6 vinarjev na živo težo, pa tudi dražje. Ker je letos dosti klaže, cena pa ugodna, se bo dalo veliko prirediti. Sploh je treba na našo prasičjerejo obračati vso pozornost, ker ni dvoma, da se bo dala še močno povzdigniti.

— **Letošnja paša** je izvanredno obilna. Marsikje je sedaj več trave kakor jo je bilo v otavi. Pripisati je to obilni moči,

katero smo imeli letošnjo jesen. Mnogo zelene krme bi bilo še kositi, le žalibog, da ni sušila. Želeti je letos dolge in lepe jeseni, da se vse porabi za zeleno krmo in pašo.

— **Umna trtoreja.** Dne 26. sept. je slavno vodstvo kmetijske šole priredilo v Prečni predavanje o kmetijstvu; živino in prešičoreji, o vinoreji; trgatvi in kletarstvu. Mnogo koristnih naukov smo slišali o imenovanih panogah kmetijstva posebno z ozirom na letošno letino. Prvi je govoril g. adjunkt Zdolšek o vinski trgatvi in kletarstvu. Vsak resen in previden gospodar mora pritrčiti tem izvajanjem. Saj nas letošnja skušnjava tudi uči neomajno tako: Imeli smo pomladi, posebno pa v poletju precejšno sušo. Trta je rasla v začetku bujno in odcvetela v lepem solničnem vremenu. A huda suša v poletju je vstavila njeno rast in vspevanje grozdja. Drobno je ostalo do jeseni. Še le, ko je blagodejen in znaten dež namočil zemljo do korenin, se je trta nasrkala hrane, seveda zelo vodene, grozdje se je vsled tega hitro opelo, zredilo ter začelo vsled trajne padavine gnjiti, posebno onih vrst trt, ki sicer dajejo šibko, vodeno vino: lipne, beline, plesve in drugih domačih vrst. Gnjiloba je nastopila s tako silo, da je grozdje nekaterih trt popolnoma segnjilo. Danes že marsikateri vinogradnik trdi, da takih vrst več ne cepi, ampak plemenite: rizling, silvanec, španjol, burgundec; izmed domačih pa zametovo črnino, ker ta se zares najbolj ustavlja gnjilobi in prav posebno bogato rodi ter daje dokaj okusno vino. Sicer pa gotova vrsta trt ni edini vzrok gnitju grozdja. — Drugi vzrok je tudi pregosti nasad vinograda oziroma trt. Cepljene trte imajo na divjačini krepke množestvilne korenine in sesalke, ki iz rigo-lane in gnojne zemlje srčejo v polni meri živež, zato rastejo tako bujno, da zasenčijo ves vinograd; podoben je šumi v hosti. Grozdje zastane v senci, se ne množi, omehkuži, in je sprejemno za vsako bolezen. Zato je treba trte znarazen saditi, v dobri zemlji je jeden meter razdalje med trtami in vrstami premalo, solnce mora trto osvetiti okoli in okoli, potem bo krepka in njeno grozdje zdravo. Prostor moramo narediti v vinogradu zraku in solncu z pogostnim mandanjem. Tiste mladike na trti, ki jih namenimo za pleme, naj rastejo s polno močjo, da čvrsto dozore, vse druge, ki nimajo sadu, brez usmiljenja odstranujmo, tiste pa, ki imajo grozdje, vedno prikrajšujmo vsaj nad četrtem listom tako na napnencu kakor tudi ščapu. Trta naj redi dragoceno grozdje, ne pa ničvredno vejevje, za katero mnogokrat zapravi toliko hrane, da ne more grozdja rediti, zato hira, propada in gnjije. Od prvih dni naj grozdje raste na svežem zraku in solncu, tako se okrepi, množi, včvrsti, da se junaško vstavlja raznim boleznim. Še drugi vzrok gnitju grozdja je preobkladnje trt. Gospodar težko čaka pridelka, misli si, trta raste ko buče, že je zadosti močna, pa ji nastavi dva ščepa, pa še šparon ali dva. Revica pa mlada ali če je stara pa izkoriščena, ima premalo hrane, še premalo korenin, sama začne bledeti, hirati, grozdje tudi propada, peronospora ga napade, na pečju se posuši, zvene, gnjije, slednjič pade na tla ali se pa vsipa nizdoli. Vinogradnik jo je zalosten, skuša ji pomagati, škropi jo z galico, da bi njo in grozdje ozdravil, pa je prepozno, sušica jo je zmogla, mnogo vigred ne bode čakala. Pohlepen rezač ni kaj boljši, kakor nevkreten kopač, ki trto z matiko odseka. Če rečem, da tudi vezač ni vselej nedolžen pri gnitju grozdja, moram tudi dokazati. Že spomladi, ko obrezane trte vežejo, naredo nepremišljeni mnogo napak, da s trticami očesca zavežejo ali jih h kolu pritisnejo, grozdje teh očkov redko kedaj lepo visi, ampak dostikrat navzgor štrli, ali počez visi in v taki nepravilni legi kaj rado gnjije ali sploh hira. Še več škode naredi pa nevešč vezač v poletnem času ko mladje privezuje. Kar z obema rokama objame mladike, pa jih kar kupoma okoli kola zmaši, potem pa s slamnato povezo porajkla vse križem mladice, zopernice, listje. Ubogi grozjd nikdar ne boš videl božjega solnca! Od rose ali dežja si moker cel dan, še bolj pa ponoči. Stisneno in nakopičeno leži grozdje eno na drugem, toliko časa, da od vlage, sence in dežja jame gnjiti, ter shira do zadnje jagode. Trta pa izgleda kot povezana metla in tudi prihodnje leto ne bo rodovitna, ker se niso lepo razvile njene mladice in očesca. Taki trti dodeni še kak količ spredaj ali zadaj, pa razpelji nanj ostale mladice, ki pridejo lepo na solnce, grozdje pa veselo zvoni po njih in te zdravega lica čilo pozdravlja, kadar ga pogledaš.

Sejmi na Dolenjskem v mesecu oktobru.

V Kandiji pri Novem mestu 28.; na Veseli gori pri sv. Rupertu 27.; v Mokronogu in v Žužemberku 28. V torek po sv. Simonu in Judu (2. novembra) v Črnomlju.

Ameriški novičar.

— **Iz južne Amerike.** Mihanovič prodal brodovje. Parobrodno društvo Mihanovičevo v Buenos Ayres je kupil neki angleški sindikat za 65 milijonov frankov. Mihanovič je rodom Hrvat iz Dubrovnika. Šel je v mladih dneh v Buenos-Ayres brez premoženja, začel je kot mornar prevažati ljudi čez reko Rio della Plata. Pri svoji inteligenci in varčnosti je dosegel, da si je kmalu kupil večjo ladjo, nato parnik, potem pa ustvaril mogočno paroplovno družbo, ki je obvladovala ves promet po Rio della Plata in v republikah Argentina, Uruguay in Paraguay. Sedaj je družbo prodal za 65 milijonov in ima še drugega premoženja. — Redka podjetnost. Mihanovič je ostal vedno zvest Hrvat. Pred 2 leti je bil v domovini in je hotel ustanoviti na Jadranu veliko paroplovno podjetje, a mu je vlada prekrizala račune.

Joliet. Nova tiskarna se gradi za „Amerikanskega Slo-venca“.

St. Paul, Minn. „Amer. Slov.“ poroča: Dne 21. sept. je praznoval č. g. Anton Ogulin, župnik cerkve sv. Bernarda svoj srebrni jubilej ali petindvajsetletnico svojega mašništva. Častiti jubilar je služil ob 10. slovesno sv. mašo. V svetišču je bil navzoč mil. g. škof Trobec iz St. Clouda, Msgr. Plut in okoli 30 duhovnikov, skoraj sami Slovenci. Slavnostno pridigo je imel sošolec jubilarjev č. g. Young. Došlo je tudi mnogo brzojavnih čestitek, mej njimi cablegram mil. g. škofa Starihe iz Ljubljane. Zvečer je bila slavnostna veselica šolske dece in častitanje cerkvenih odbornikov in društvenih zastopnikov. Vsi so povdarjali zasluge, ki si jih je pridobil slavljencec za župnijo sv. Bernarda, ki jo je on ustanovil pred 19. leti in sezidal cerkev, ki je najlepša ne jo v St. Paulu, amkak v celi Minnesoti. Č. g. Anton Ogulin je bil rojen 6. februarja l. 1862 v semiški fari na Dolenjskem, je dokončal svoje gimnazijske študije v Novem mestu in prišel v Ameriko l. 1880. s sedanjim škofom Stariha. Bogoslovje je dovršil v St. Francis semenišču in bil 19. sept. l. 1884 posvečen v mašnika. Služboval je v Heron Lake štiri leta, v St. Peter dve leti in prišel odtod v St. Paul, kjer še zdaj čil in krepek blagonosno deluje.

— **Brockway, Minn.** Dne 28. sept. se je obhajala ženitnina Frank Farman-a in Jerice Shaubah. Nevesta je iz Brockwaya, ženin pa je bil doma na Kranjskem in je prišel v Ameriko. Bil je že na Filipinskih otokih v vojski, in še vedno spoštuje svoj slovenski materni jezik, kakor tudi nevesta.

— **Collinwood, O.,** 27. sept. — Danes sta v tukajšnji slovenski cerkvi storila dosmrtno zvezo g. Josip Mervar in gđ. Mary Gerbec iz Indianapolisa, Ind.

Smešnice.

(**Urni brivec.**) Gospod: „Ali boste kmalu gotovi na tej strani?“ — Brivec: „Mogoče se vam zelo mudi, gospod?“ — Gospod: „To ravno ne; ampak na tej strani, kjer ste poprej strigli, so že zopet lasje zrastle!“

(**Tajnost briveca.**) Gospa: „Prosim, da ostane zares tajno, da ste mi naredili vlasuljo.“ — Brivec: „Bodite popolnoma brez skrbi, milostljiva! Poslušajte na primer: gospa Nemalas, pa gospa Gologlava, gospodična Konopla, in še več drugih vam lahko naštejemo, ki imajo vse od mene vlasulje, pa tega nobenemu ne povem!“

(**Dobro ubogal.**) Poročnik: „Sluga, pojdi na kolodvor in poglej, kedaj bode odhajal zadnji vlak.“ — (Čez dolgo pride sluga nazaj.) Poročnik: „Za boga! Kje si vendar ostal tako dolgo?“ — Sluga: „Jaz sem moral presneto dolgo čakati, gospod poročnik, preden se je odpeljal zadnji vlak — no zdaj je vendar enkrat odžvižgal!“

Loterijske številke.

GRADEC, 16. oktobra 72 85 80 46 14

Išče se dekleta

od 15 do 16 let starega, poštenih starišev, ki je dovršila ljudsko šolo, zmožna ročnih del, opravljala bi hišna opravila in vadla se v prodajalni; plača po dogovoru.

Natančnejša pojasnila se zvedo pri Alojz-u Dim, gostil. v Šmihelu pri Rudolfovem. (230-2-2)

Svoji k svojim!

Popolnoma varno naložen denar

Hranilnica in posojilnica za Kandijo in okolico

reg. zadruga z neomejeno zavezo 198-0-7)

v lastnem domu v Kandiji

sprejema hranilne vloge od vsacega, če je njen ud ali ne, ter obrestuje po

4¹/₂ 0/0

na leto brez odbitka rentnega davka, katerega sama iz svojega plačuje.

Dražbeni oklic.

E 453/9

5

Dne 2. novembra 1909 dopoldne ob 10. uri bo pri spodaj oznamenjeni sodnji, v izbi št. 6 v Rudolfovem dražba posestva vl št. 410 k. o. Ždinjaves, obstoječega iz pašnika, ki leži na Trški gori nad vasjo Žlebje in iz vinograda. Nepremičnini, ki jo je prodati na dražbi, je določena vrednost na 507 K 12 vin.

Najmanjši ponudek znaša 338 K 08 vin, pod tem zneskom se ne prodaje. Dražbene pogoje, ki se ob enem odobre in listine, ki se tičejo nepremičnine, smejo tisti, ki žele kupiti, pregledati pri spodaj oznamenjeni sodnji, v izbi št. 5 med opravičnimi urami.

Pravice, katere bi ne pripuščale dražbe, je oglašiti pri sodnji najpozneje v dražbenem obroku pred začetkom dražbe, ker bi se sicer ne moglo razveljavljati glede nepremičnine same.

O nadaljnih dogodkih dražbenega postopanja se obvestijo osebe, katere imajo sedaj na nepremičninah pravice ali bremena ali jih zadobe v teku dražbenega postopanja, tedaj samo z nabitkom pri sodnji, kadar niti ne stanujejo v okolšju spodaj oznamenjene sodnje niti ne imenujejo tej v sodnem okraju stanujočega pooblaščenca za vročbe.

C. kr. okrajna sodnja Rudolfovo, oddelek II.,
dne 22. septembra 1909.

(231)

Oskrbništvo graščine Hmeljnik pri Novem mestu proda okoli

šeststo mernikov krompirja.

Natančneje se izve pri oskrbništvu graščine. (323-2-1)

Nova enonadstropna hiša na prodaj

v Novem mestu. — Več se izve hišna števil. 60 ulica za šolami.

Sprejemem za mojo trgovino mešanega blaga (225-3-3)

učenca

iz dobre rodbine ter veččega slovenskega in nemškega jezika in
sotrudnika (dobrega prodajalca)

F. Skušek, trgovina z mešanim blagom v Metliki.

Posestvo,

obstoječe iz hiše, hleva, svinjaka in njive za 9 mernikov posevke, in velika košenica na lepem prostoru, ki je pripraven tudi za zidanje, se prodaja.

Več pove lastnik Franc Štamcar v Novem mestu št. 229.

Stavbeno podjetje Znidarčič & Stepančič

Gorica, ulica Mattioli

filijalka v Kandiji pri Novem mestu

se priporoča sl. občinstvu in drugim korporacijam za izdelovanje vsakovrstnih stavbenih del.

Prevzema nadzorstvo in izdelovanje načrtov ter statičnih računov.

Za obila naročila se toplo priporočata

(170-0-14)

Znidarčič & Stepančič.

Sprejme se vajenec

v knjigoveznici

J. Krajec nasl. v Novem mestu.

Pozor! Slovensko podjetje! Pozor!

Slavnemu občinstvu se priporoča dné 11. febr. 1909 na novo otvorjena velika manufakturna trgovina

FRANC SOUVAN sin

v stari Souvanovi hiši na Mestnem trgu št. 22 v Ljubljani.

(50 43-34)